

Příloha k č. 4199/62 ČSAV 23 února 1962

ČSAV Psychologické laboratórium SAV, Bratislava, Klemenšova 27.

Z p r á v a

o plnení plánu vedeckovýskumných úloh
Psychologického laboratória za r. 1961

Prerokované na schůdzi ústavnej rady dňa 20. I. 1962.

Ú v o d

ČSAV Psychologické laboratórium SAV vykonáva základný výskum experimentálneho charakteru nateraz v disciplínach - všeobecná psychológia a psychológia práce. Počnúc r.1961 sa pracovisko výskumne zameriava na psychologické otázky vnímania vo vzťahu k učeniu /I.komplexná téma/ a na psychologické otázky mechanizácie a automatizácie /II.komplexná téma/.

V porovnaní s r.1960 sa úroveň vedecko-výskumnej práce v uvedených disciplínach zvýšila hlavne po kvalitatívnej stránke. Ukončili sa dve výskumné úlohy, ktoré znamenajú prínos ako pre rozvoj uvedených vedných disciplín, tak aj pre prax na príslušných úsekoch.

Ak porovnáваме naše práce z uvedených disciplín s obdobnými zahraničnými, možno konštatovať, že sa im vyrovnajú, pričom po metodologickej stránke viaceré prevyšujú.

Treba však pripomenúť, že z jestvujúcich psychologických disciplín sa okrem uvedených /všeobecná psychológia a psychológia práce/ rozvíja v rámci Akadémie ešte pedagogická psychológia a to v jednom z oddelení ČSAV Výskumného ústavu pedagogického v Prahe, zatiaľ čo ostatné /genetická, psychológia dieťaťa a mládeže, sociálna psychológia, klinická psychológia atď./ nie sú v rámci Akadémie zastúpené. V tejto súvislosti sa rysuje rozvoj pracoviska v tom, že okrem dobudovania oddelenia všeobecnej psychológie a psychológie práce sa plánuje utvorenie oddelenia genetickej psychológie.

Výhľadový plán na budúce roky počíta s monotematickým zameraním na psychologické otázky vnímania vo vyššie uvedených úlohách, ktoré sa tematicky budú rozširovať s predpokladaným rozvojom pracoviska.

I. Prehľad vedeckovýskumných úloh pracoviska za rok 1961

Celkom úloh v ročnom pláne pracoviska	6	90% kapacity pracoviska
z toho zo štátneho plánu výskumu	3	50%

zo štát.plánu

úloh PB, vlády

splnených úloh 2

nesplnených úloh 0

presunutých úloh 0

II.

Vedecko-výskumná činnosť pracoviska

1. Celková charakteristika výsledkov vedecko-výskumnej činnosti

a/ V uplynulom roku sa vo všetkých výskumných úlohách začala konkrétne experimentálna práca.

Predovšetkým sa na pracovisku vyvinuli príslušné výskumné zariadenia a to: kompletizovanie metodiky pre výskum diskriminácie jednodimenzionálnych podnetov o registračnú časť; metodika číselného štvorca s registráciou; metodika pre výskum pozornosti typu Wallona; podnetové a registračné zariadenie pre výskum usporiadania signalizačných prvkov dispečerských pul-
tov.; model prepojovacích mechanizmov u bilingvistov; registračná aparátúra veľmi rýchlych pohybov na princípe kvapalinového závesu.

Uskutočnilo sa ďalej cca 500 experimentálnych posedení s vyše 100 pokusnými osobami, pričom väčšina získaných údajov bola vyhodnotená, matematicko-štatisticky spracovaná a pripravená do tlače vo forme pôvodných článkov, z ktorých niektoré vyšli.

b/ Z celkovej kapacity pracoviska bolo venované úlohám štátneho plánu 50%, ostatným úlohám 40% a ostatnej odbornej činnosti 10%.

2. Plnenie úloh zaradených do štátneho plánu

Koncom tohto roku bola dokončená úloha "Výskum vplyvu senzorických diskriminácií na manipulačné pohyby pri obsluhu poloaťomatov" ktorá tvorí prvú etapu úlohy zaradenej do štátneho plánu pod č. XIV-2-5-3-3. Riešiteľ úlohy: dr. Jozef Daniel, C.Sc., vedecký pracovník PL.

Výskum sa uskutočnil na požiadanie Vývojového ústavu pre mechanizáciu a automatizáciu v Novom Meste nad Váhom. Jeho cieľom bolo zistiť určité parametre dôležité z psychologického hľadiska pre konštrukciu a obsluhu poloaťomatov karuselového typu a prispieť k otázke racionalizácie práce na tomto výrobnom zariadení. Výskum sa uskutočnil na laboratórnom modeli vyvinutom v ČSAV PL SAV a pre mikroanalýzu pracovných pohybov sa použila metodika kontaktnej analýzy, taktiež vyvinutá na tomto pracovisku.

Hlavné výsledky možno shrnúť takto: pretože pohyby potrebné pre obsluhu sa musia vykonávať v presne stanovenom tempe, aj malé zvýšenie /zníženie/ optimálneho tempa zvyšuje psychickú záťaž, čím sa výkon zhoršuje; pre smar otáčania poloautomatu je dôležité, aby preferovaná ruka pracovníka vykonávala operáciu, vyžadujúcu si väčšiu zručnosť; pracovný výkon sa znižuje, ak sa do poloautomatu vkladajú labilne predmety, keď je rozsah zorného a manipulačného poľa malý, ak sa vyžaduje farebná diskriminácia predmetov.

V riešení úlohy sa sledovali aj viaceré teoretické otázky, ktoré sú spolu s vyššie uvedenými obsiahnuté v obhájenej kandidátskej dizertačnej práci "Psychologické štúdie pohybov pri obsluhu poloautomatov pomocou kontaktnej analýzy". Zistila sa nesprávnosť atomistického mechanizmu aplikovaného na problematiku pracovných pohybov, objasnil sa vzťah medzi spontánnym psychomotorickým tempom a pohybovým výkonom v experimentálnych podmienkach ako aj koordinácia práce rúk a zrak.

Posudzovatelia práce, medzi ktorými boli aj iní odborníci - fyziológ a technik, ako aj účastníci obhajoby poukázali nielen na odborný prínos zistených výsledkov, ale aj na ich vysokú aktuálnosť pre technicko-vývojovú prax, pre organizáciu a normovanie práce na príslušných úsekoch výroby.

Časť výsledkov výskumu bola zverejnená v publikačnom orgáne pracovníka - Psychologické štúdie SAV, III Bratislava, 1961/, kým výsledky týkajúce sa praxe boli odovzdané Vývojovému ústavu pre mechanizáciu a automatizáciu v Novom Meste nad Váhom, kde sa stretli s mimoriadnym kladným ohlasom.

Vyriešenie tejto úlohy znamená predovšetkým vyvinutie a rozpracovanie u nás nového spôsobu skúmania pracovných operácií - metódy kontaktnej analýzy a určenie základných parametrov pre konštrukciu a optimálnu obsluhu určitých typov polcautomatizovaných výrobných zariadení. Vynútenie týchto výsledkov bude znamenať zvýšenie produktivity práce a zníženie neuropsychickej únavy obsluhujúceho personálu.

Ostatné úlohy pracovníka pojaté do štátneho plánu budú podľa plánu ukončené koncom roku 1962.

3. Plnenie ostatných výskumných úloh

V polovici uplynulého roku bola dokončená rezortná úloha

4
Akadémia zaradená do 5 RP - "Výskum vegetatívnych komponentov sensorických procesov u normálnych a duševne chorých ľudí". Riešiteľ: C.Sc. Anton Uherík, vedecký pracovník PL.

Problém daného výskumu vznikel jednak z teoreticko-metodických otázok vedeckej psychológie, jednak z potrieb klinickej praxe /uskutočnil sa za spolupráce Psychiatrickej liečebne vo Veľkých Levároch/.

Vo výskume išlo o využitie poznatkov získaných metódikou kožno-galvanického reflexu v laboratórnych podmienkach pri diagnostickej a čiastočne i terapeutickej praxi u duševne chorých pacientov.

Zistilo sa, že na rozdiel od zdravých, duševne chorí jedinci vykazujú odlišný priebeh kožno-galvanickej reaktivity. V závislosti od druhu ochorenia je pre nich príznačné raz chýbanie kožno-galvanického reflexu i na veľmi intenzívne prvosignálne podnety, inokedy zas reakcie s veľkými amplitúdami, vyvolané druhosignálnymi podnetmi a pod. Okrem diagnostických účelov ukázala sa metódika kožno-galvanického reflexu vhodnou i pre sledovanie účinkov terapeutických zásahov, kde na rozdiel od bežne používaných fenomenologických kritérií poskytuje objektívne údaje o stupni ochorenia i postupe liečenia.

Teoretické spracovanie výsledkov je pojaté do jednej z kapitol kandidátskej dizertačnej práce riešiteľa - "Kožno-galvanický reflex ako ukazovateľ procesov vyššej nervovej činnosti". Obhajoba /oponenti i diskutujúci/ jednoznačne poukázala na originalnosť, význam i prínos dosiahnutých výsledkov do teórie psychológie ako aj do klinickej praxe na úseku psychiatrie. Záleží teraz už od samých pracovníkov na tomto úseku, ako dokážu tento teoreticko-metodický prístup v konkrétnej práci využiť a ďalej ho rozpracovať. K dispozícii tu majú publikáciu: Možnosti využitia KGR v diagnostickej praxi /Psychologické štúdie SAV III, Bratislava 1961/.

Vyriešenie tejto výskumnej úlohy znamená jednak prínos k hlbšiemu poznaniu materiálnej - neurofyziologickej podstaty psychiátna, prejavujúcej sa v kožno-galvanických reakciách, jednak obhaterenie zdravotnícko-klinickej praxe o objektívnu metódu, upotrebitelnú na určenie diagnózy ako aj stupňa vyliečenia u duševne chorých jedincov.

x

V súvisе s konštrukciou výskumných metódik podarilo sa v Psychologickom laboratóriu v uplynulom roku vyvinúť nové prístroje je upotrebitelné i mimo psychologického výskumu.

Je to predovšetkým registračné zariadenie na princípe kvapeli-
nového závesu v magnetickom poli, pomocou ktorého možno zaregistro-
vať /na laboratórny fotografický papier/ ľubovoľne dlhotrvajúce po-
hyby o pomerne veľkom frekvenčnom rozsahu. Na rozdiel od doteraz
známych registračných zariadení určených na tieto ciele, prednosťou
tohoto je bezdrôtové snímanie pohybov rozličných orgánov, čo splňuje
požiadavku prirodzeného experimentu, vysokú citlivosť a veľmi jedno-
duchý konštrukčný princíp.

Jeho využitie možno predpokladať v širokom rozsahu, v biologic-
kom výskume, klinickej praxi /očné lekárstvo/, technických výskumoch
š.t.d. Konkrétne bol už použitý okrem výskumu v psychológii, v geomag-
netických meraniach /Geofyzikálne laboratórium SAV, Hurbanovo/.

Autorovi tohto prístroja - inž.Vlad.Valterovi, inžinierovi II.
stupňa PL bol udelený československý štátny patent pod č.99705 a zá-
vislý patent na predošlom čís. 99706.

Obdobne v Psychologickom laboratóriu SAV boli vyvinuté tri typy
prístrojov na meranie telesnej teploty. Miniatúrny registračný
teplomér pomocou ktorého možno merať vnútornú teplotu živého subjek-
tu bez prívodných drôtov.

Prednosťou tohto prístroja je plynulá dlhodobá registrácia tem-
peratúry subjektu, za akýchkoľvek podmienok jeho činnosti. Jeho pou-
žitie mimo psychologického výskumu môže poslúžiť výskumu v lekárskejších
vedách /experimentálnej medicíne, v pracovnom lekárstve, v telovýe
chovnom zdravotníctve a pod./.

Pôvodcovi vynálezu inž.V.Valterovi bol priznaný čs.štátny patent
pod č. 908760.

Pre obdobné účely slúžia teplomerná sonda a teplomerná rezonanč-
ná sonda/č. čs.pat.99726, resp. prihláška vynálezu č. 4576-60/.

x

Celkove možno povedať, že v plnení úloh zaradených do štátneho
plánu a do rezortného plánu Akadémie, možno zaznamenať kvalitatívny
i kvantitatívny vzostup a to i napriek niektorým objektívnym prekáž-
kam, o čom bude reč v ďalšej časti zprávy.

III.

Vedecko-organizačná činnosť pracoviska

1. K zvyšovaniu vedeckej úrovne pracoviska slúžia hlavne pravidelne sa konajúce odborné porady, na ktorých sa diskutuje o výskumno-experimentálnej činnosti, ďalej filozoficko-metodologické semináre, ktoré sa uskutočnili podľa plánu v plnom rozsahu /5 seminárov/ a boli určeným zástupcom Filozofického ústavu kladne hodnotené.

Aj keď pracovisko v uplynulom roku neporiadalo samostatnú konferenciu /širšiu pracovnú poradu/, jeho pracovníci sa aktívne podieľali na iných akciách celoštátneho charakteru. Predovšetkým na I. sjezde čs. psychológov /Praha, 14.-16.XII.1961/, kde laboratórium bolo zastúpené jedným hlavným referátom a piatimi koreferátmi. Na celoštátnom seminári o profesionálnej orientácii /Bratislava, 9.-11.IV. vystúpili dvaja pracovníci laboratória a rovnako dvaja pracovníci predniesli referáty na I. pracovnej porade riešiteľov úlohy štátneho plánu v Libliciach /3.-5.V.1961/. V medzinárodnom meradle pracovisko bolo zastúpené referátom na XIV. Medzinárodnom kongrese aplikovanej psychológie /Kodaň, 13.-19.XIII.1961/.

Vedecká rada pozostávajúca z popredných odborníkov z ČSSR sa zišla na piatich riadnych zasadnutiach a významne prispela k ideovému a odbornému usmerňovaniu vedecko-výskumnej činnosti pracoviska.

Významným medzníkom vo výchove vedeckých kádrov sa stala skutočnosť, že v r.1961 sa pracovisko stalo školiacim a dostalo právo konať obhajoby kandidátskych dizertačných prác. Uplynulý rok možno pokladať v získavaní vedeckých hodností za úspešný - dvaja pracovníci úspešne obhájili kandidátsku dizertačnú prácu, jeden pracovník úspešne pokračuje vo vedeckej príprave mimo aspiratúry, kým jeden sa získal pre internú aspirantúru a dvaja boli prijatí na štúdijný pobyt.

2. Sekcia spoločenských vied usmerňovala celkovú činnosť pracoviska a primerane svojim možnostiam prispievala k rozvoju pracoviska po každej stránke.

3. V zmysle uznesenia Byra ÚV KSS o situácii a perspektívach spoločenských vied bola medzi PL a Katedrou psychológie FF UK v Bratislave uzavretá dohoda o spolupráci, ktorá obsahuje vzájomné členstvo vo vedúcich orgánoch pracovísk, plán fakultatívnych prednášok pracovníkov PL, prax poslucháčov psychológie v PL, zapožičiavania prístrojov a pod.

4. V uplynulom roku laboratórium na úseku vedecko-výskumnej činnosti priamu spoluprácu s inými pracoviskami nemalo. V metodických otázkach však nadviazalo spoluprácu s Ústavom experimentálnej medicíny SAV /oddelenie klinickej fyziológie/, s Filozofickým ústavom SAV /oddelenie sociálneho výskumu/, pričom vzájomná konzultačná činnosť prebiehala s celým radom iných pracovísk.

Pokiaľ ide o spoluprácu s výrobnými podnikmi, ktorá sa uskutočňovala aj v súvisi s plnením plánovaných výskumných úloh, traja pracovníci laboratória sa podieľali na vzorovom školení vedúcich kádrov vo výrobe, a to v Chemických závodoch J.Dimitrova v Bratislave a Bavlárskych závodoch V.I.Lenina v Ružomberku.

5. V propagandisticko-popularizačnej činnosti, ktorá má na pracovisku už bohatú tradíciu sa v uplynulom roku intenzívne pokračovalo, pričom sa uplatnili aj niektoré nové formy.

V rámci Spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov /Osvetové besedy/ pracovníci laboratória predniesli deväť prednášok, pre Čs.rozhlas pripravili resp. účinkovali v ôsmich reláciach. V spolupráci so závodnou odbočkou SČSP pracovníci laboratória prevzali patronát nad brigádou socialistickej práce v Závode MDŽ v Bratislave, v rámci ktorého sa usporiadali diskusné posedenia, kde sa riešili rôzne problémy výrobného a osvetovo-vzdelávacieho charakteru.

Okrem uvedeného pracovníci laboratória prispievali do odbornopopularizačnej a dennej tlače, pričom možno zvlášť vyzdvihnúť sériu psychologických príspevkov v orgáne KV KSS Košice - Východoslovenské npviny.

Účasť pracovníkov na prehlbovaní socialistického riadenia pracoviska vyplýva už z toho, že na pracovisku sú odborne a politicky uvedomelí pracovníci, ktorí sa iniciatívne podieľajú na riadiacej činnosti.

6. Výsledky vedecko-výskumnej činnosti sa v minukom období publikovali v orgáne laboratória - Psychologické štúdie SAV III /Bratislava, 1961/. Tieto obsahujú 7 pôvodných monografických prác pracovníkov laboratória. Vychádzajúc z ohlasu, ktorý malo v odborných kruhoch u nás i v zahraničí predchádzajúce číslo Psychologických štúdií SAV, čo okrem iného potvrdzuje získanie značného počtu zahraničných publikácií cestou výmeny, dá sa predpokladať, že PŠ SAV III pre svoju aktuálnosť sa obdobne stretú s primeraným ohlasom.

Okrem uvedeného pracovníci laboratória zverejnili viacero pôvodných štúdií a článkov v odborných časopisoch a v publikáciach u nás i v zahraničí.

7. Niektoré závery a výhliadky na budúci rok sú už obsiahnuté na konci jednotlivých bodov tejto časti zprávy, iné tvoria samostatnú prílohu.

VI.

Zahranické styky

V r.1961 vykonali pracovníci štyri zahraničné cesty /viď prílohu/. Okrem toho sa styky so zahraničím prehĺbovali tým, že pracovnícko navštívili dvaja psychológovia z SSSR, dvaja z Maďarska, štyria z Poľska, dvaja z NDR, dvaja z Bulharska, jeden z Rumunska a jeden z Kuby.

Výsledkom vzájomných zahraničných štúdiijných pobytov je okrem výmeny skúseností, publikácií a pod. perspektívne nadviazanie spolupráce v riešení niektorých výskumných úloh.

VII.

Z á v e r y

V súvisi s významom a podielom vied vo výstavbe vyspelej socialistickej a komunistickej spoločnosti sa predvída a čiastočne už aj uskutočňuje určitý presun v spoločenskom význame jednotlivých vedných disciplín. Ako je známe, do popredia sa dostávajú viaceré, najčastejšie mladé a nové vedy, ktoré môžu pokrokovým tendenciám spoločnosti budujúcej komunizmus prispieť najefektívnejšie.

Z analýzy týchto vývinových smerov vyvodlili viacerí marxistickí filozofi, že medzi disciplínami, ktorých význam bude z objektívne daných potrieb spoločnosti neustále vzrastať, budú aj psychologické vedy. Tieto sa totiž zameriavajú na odhaľovanie zákonitostí najvyšších regulujúcich mechanizmov ľudských aktivít, z čoho plynie, že môžu na jednej strane svojsky, originálnym spôsobom prispieť k zvyšovaniu produktivity práce, k rozvoju výrobných síl v najširšom zmysle i na najcitlivejších miestach, kým na druhej strane prispievajú do oblasti spoločenských vzťahov na všetkých stupňoch, do procesu formovania ľudí v komunistické osobnosti je evidentne uznávané za veľavýznamné. Spoločenský význam psychologických vied stúpa tým faktom, že prevažnú časť ich výsledkov si môžu osvojiť všetci členovia spoločnosti /akad. Kolman: "Bez masového rozšírenia psychológie je komunizmus ťažko dosiahnuteľný..."/ a súčasne tým, že psychologické vedy sledujú preventívne a vysoko humánne ciele blaha ľudí.

Keďže historický vývin nebol priaznivý ich rozvoju, patria k mladým vedeckým disciplinám. U nás sú navyše ešte nedostatočne rozvinuté, takže nemohli zatiaľ demonštrovať primerane svojim možnostiam opodstatnenie v sústave vied rozvíjaných v ČSSR, nehovoriac už o značnom zaostávaní v oblasti aplikácie.

Pre stratégiu rozvoja psychologické práce u nás sa v poslednom čase stal príznačný akýsi začarovaný kruh. Aby sa získala podpora kompetentných činiteľov pre jej rozvoj /kádre, pracoviska a pod./ vyžadujú sa efektívne výsledky. Avšak k nim sa môže dôjsť iba vtedy, ak psychologické pracoviská budú primerane úlohám materiálno-technicky i kádrove vybavené /predmet psychologického bádania, rutínnej práce je viazaný na kolektív výskumných pracovníkov

14
medziiným v nesprávnom ocenení vývojových perspektív psychologických
vied u nás vzhľadom na spomínané potreby ďalšieho napredovania so-
cialistickej spoločnosti.

Na základe uvedeného dovoľujeme si podať konkrétne návrhy na
opatrenia, ktoré sú uvedené v samostatných prílohách /1 a, b, c, d,
e a 2/.

Príloha 1.

c/ Návrh na rozšírenie Psychologických štúdií

V súvisi s kvantitatívnym rozvojom vedecko-výskumnej práce vznikajú už značné obmedzenia, resp. dochádza k podstatnému oneskoreniu zverejnenia ukončených prác. Popri časopise ČSAV - Československá psychológia, ktorá vychádza štyri razy do roka a zverejňuje články / zprávy, recenzie a anotácie / o menšom rozsahu so zameraním na teóriu a prax, jestvuje u nás iba neperiodicky /ročne/ vychádzajúci publikačný orgán ČSAV PL SAV Psychologické štúdie. Tieto zverejňujú iba teoretické a experimentálne práce z rozličných odvetví psychológie v širšom rozsahu jednak od interných pracovníkov laboratória, jednak od popredných čs. a zahraničných psychológov.

Vzhľadom na uvedené ako aj vzhľadom na ohlas Psychologických štúdií v ČSSR /predchádzajúce čísla boli rýchlo vypredané/ ako aj v zahraničí /výmenou za ne sa získali cenné publikácie/ dovoľujeme si navrhnúť, aby počnúc rokom 1963 vychádzali Psychologické štúdie SAV dvakrát do roka. Toto opatrenie prispieje významnou mierou k zvýšeniu publikačnej činnosti z oblasti psychológie, čo znamená konkrétny prínos tejto vedy pre prax. Tým sa tiež zlepší spoločenské postavenie pracoviska.

d/ Návrh na zlepšenie výmeny Psychologických štúdií

Vzhľadom na priaznivý ohlas predchádzajúcich čísiel Psychologických štúdií SAV v zahraničí prostredníctvom výmeny /za PŠ II sa získalo celkovo okolo 40 kníh, časopisov a separátnych štúdií/ navrhujeme zvýšiť doterajší počet výtlačkov určených na výmenu o 50 exemplárov. S príslušnými pracoviskami v zahraničí sme výmenu zabezpečili písomnou dohodou, čím sa stáva výmena v pravom slova zmysle reálnou.